

Tarımsal Kooperatiflerdeki Kadınların Kooperatif-Ortak İlişkileri Açısından İncelenmesi: Kahramanmaraş İli Örneği

Duygu AVCI ÖKSÜZ^{1*}, Mücahit PAKSOY^{2**†}

¹Kahramanmaraş Tarım ve Orman İl Müdürlüğü, Kahramanmaraş/TURKIYE

²Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Böl.
Kahramanmaraş/TURKIYE

**Corresponding author:mpaksoy@ksu.edu.tr

ORCID: 0000-0002-1037-1548

Received: 23.12.2025 Accepted:31.12.2025

Özet

Araştırmada Kahramanmaraş İlinde faaliyet gösteren tarımsal amaçlı kooperatiflerdeki kadınların kooperatif ortak ilişkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda Kahramanmaraş ilinde faaliyet gösteren 144 adet tarımsal amaçlı kooperatif arasından faaliyet konusu, kadın ortak sayısı ve konu uzmanı görüşleri alınarak 14 tarımsal kalkınma kooperatifi gayeli örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Belirlenen kooperatiflerdeki 300 kadın ortakla Ağustos- Ekim 2024 tarihleri arasında yüz yüze anket çalışması yapılmıştır. Yapılan çalışmada kadın ortakların %90,67'sinin tarımsal faaliyette bulunduğu, %63,67'sinin kooperatiften gelir elde ettiği, %86,33'ünün kooperatifçilik hakkında bilgiye sahip olduğu, %75'inin kooperatif faaliyetlerinde görev aldığı, %57,33'ünün kooperatifte söz hakkı olduğunu düşündüğü, %32'sinin kooperatif yönetiminde yer almak istediği, %87,33'ünün kooperatif toplantılarına katıldığı belirlenmiştir. Çalışma ile kadınların tarımsal üretim süreçlerine katılımını arttırarak kooperatiflerdeki pozisyonlarını güçlendirmek amacıyla ihtiyaçlarına çözümler geliştiren ve toplumsal cinsiyet eşitliğini temel alan kooperatif modellerinin gerekliliği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tarımsal Amaçlı Kooperatifler, Kadın Ortak, Kahramanmaraş

Analysis of Women in Agricultural Cooperatives in Terms of Cooperative-Partner Relations: Case of Kahramanmaraş Province

Abstract

The aim of the study was to examine the cooperative partner relations of women in agricultural cooperatives operating in Kahramanmaraş Province. In this context, 14 agricultural development cooperatives were determined by the purposeful sampling method by obtaining the field of activity, number of female partners and expert opinions from 144 agricultural cooperatives operating in Kahramanmaraş Province. A face-to-face survey was conducted with 300 female partners in the determined cooperatives between August and October 2024. In the study, it was determined that 90.67% of the female partners were engaged in agricultural activities, 63.67% earned income from the cooperative, 86.33% had information about cooperatives, 75% took part in cooperative activities, 57.33% thought they had a say in the cooperative, 32% wanted to take part in the cooperative management, and 87.33% attended cooperative meetings. The study concluded that cooperative models that develop solutions to the needs of women and are based on gender equality are necessary in order to strengthen their positions in cooperatives by increasing their participation in agricultural production processes.

Keywords: Agricultural Cooperatives, Female Partner, Kahramanmaraş

* Yazarın Yüksek lisans tezinden derlenmiştir./Compiled from the author's master's thesis.

† Bu makale 23-24.10.2025 tarihinde Antalya'da düzenlenen "5. Uluslararası Tarım ve Gıda Etiği kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur. / This article was presented as an oral presentation at the 5th International Congress on Agricultural and Food Ethics, held in Antalya on October 23-24, 2025.

1. Giriş

Tarımsal örgütlenmelerinin günümüzde en yaygın ve etkin kullanım şekli kooperatiflerdir. Kooperatifler bireylerin yalnız yapamayacakları, birlikte yapmalarında yarar görülen işleri, en az maliyetle, en iyi şekilde yaptıkları, ekonomik güçlerini birleştirerek dayanışma içinde oldukları, sosyal olarak kendilerini geliştirebildikleri ortak bir yapıdır. Kooperatifler ortaklarının ekonomilerini iyileştirmeyi amaçlamakta olup kar elde etme gibi ticari bir amaç güdemezler (1).

Türkiye’de kadınların iş gücüne katılım oranı (İKO) yaklaşık yüzde 33’dür Bunun yaklaşık dörtte biri tarım sektöründedir. Bu kadınların bir kısmının herhangi bir sosyal güvenceleri yok. Kadınların ekonomik ve toplumsal kalkınmaya katkıda bulunabilmeleri, istihdama katkı sunabilmeleri ve toplumda söz sahibi olmalarında en etkili örgütlenme biçimi kooperatifler olacaktır. Kooperatifler sayesinde kadınlar; ekonomik ve fiziksel güçlerini bir araya getirebilir, kendi istihdamlarını yaratabilir, ürünlerini katma değer yaratma yoluyla daha rahat ve hak ettiği değerden pazarlayabilir, üretim girdilerini uygun koşullarda temin edebilir, modern ve ekonomik ölçekli üretim ve pazarlama yapabilir, gelir ve yaşam düzeylerini yükseltebilir, kalkınmaya katkıda bulunabilir, demokratik karar alma süreçlerine katılabilir, yenilikleri ve gelişmeleri takip edebilirler (2).

Kadın odaklı tarımsal kalkınma kooperatifleri; kadınların tarım sektöründeki dinamiklerini güçlendiren, ekonomik bağımsızlıklarını artıran ve kırsal kalkınmayı destekleyen önemli örgütlenme modelleridir. Bu kooperatifler, kırsal kalkınmanın sürdürülebilirliği açısından kritik bir rol oynamakta olup kadınların üretimde daha etkin rol almalarını sağlamaktadır. Ayrıca kooperatifler; sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan birçok fayda sunmaktadır.

Bu çalışmada Kahramanmaraş ilinde yer alan çeşitli alanlarda faaliyet gösteren tarımsal amaçlı kooperatiflerdeki kadınların kooperatif ortak ilişkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca kooperatif ortağı olan kadınların sosyo-demografik özellikleri, kooperatif faaliyetlerinde görev alma durumları, kooperatif çalışmaları ile gelir elde edip etmedikleri, kooperatifte karar almaya katılımlarını ve kooperatif yönetiminde yer alma istekleri neticesinde kooperatif yönetimindeki etkinliklerini ve kooperatif-ortak, kooperatif yönetimi-ortak ilişkileri neticesinde de kooperatife karşı bakış açılarını ölçmek amaçlanmıştır.

2. Materyal ve Metot

2.1. Materyal

Araştırmanın ana materyalini T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Kooperatif Bilgi Sistemi (KOOPBİS) verileri doğrultusunda Kahramanmaraş ilinde faaliyet gösteren 144 adet tarımsal amaçlı kooperatifler arasından belirlenen Afşin, Elbistan, Göksun, Onikişubat ve Türkoğlu ilçelerinde bulunan 14 tarımsal kalkınma kooperatifinin kadın ortaklarıyla Ağustos- Ekim 2024 tarihleri arasında yapılan yüz yüze anket çalışması sonucu elde edilen veriler oluşturmaktadır.

2.2. Metot

Çalışmada Kahramanmaraş İl Tarım ve Orman Müdürlüğü verileri doğrultusunda faaliyet konusu, kadın ortak sayısı ve konu uzmanı görüşleri ile 144 kooperatif arasından 14 tarımsal amaçlı kooperatif gayeli örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Gayeli örnekleme olarak belirlenen kooperatiflerdeki kadın ortak sayıları çalışmanın popülasyonunu oluşturmuştur. Bu kapsamda belirtilen kooperatiflerde anket yapmayı kabul eden 300 kooperatif ortağı kadın ile yüz yüze anket çalışması yapılmıştır.

3. Bulgular ve Tartışma

3.1. Kadın ortakların sosyo-demografik özellikleri

Kahramanmaraş ilindeki tarımsal kalkınma kooperatiflerinde yapılan çalışmada kooperatif ortağı olan kadınların sosyo-demografik özellikleri Çizelge 1’de incelenmiştir. Kadın ortakların %24’ü ise 35 ve altı, %50’si 36-55 yaş grubunda, %26’sı 56 ve üstünde olduğu ve yaş ortalamalarının ise 46.81 olarak tespit edilmiştir. Kadın ortakların %78.67’sinin evli, %21.33’ünün bekar olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 1. Kadın ortakların sosyo-demografik özellikleri

		Frekans	%	Ort.
Medeni Durumları	Evli	236	78.67	-
	Dul	42	14.00	
	Bekar	22	7.33	
Eğitim Durumları	Okur Yazar Değil	9	3.00	-
	Okur-Yazar	27	9.00	
	İlkokul	50	16.67	
	Ortaokul	60	20.00	
	Lise	131	43.67	
	Ön Lisans	20	6.67	
	Lisans ve Lisans Üstü	3	1.00	
Yaş Grupları	≤35	72	24.00	46.81
	36-55	150	50.00	
	≥56	78	26.00	
Ailedeki Birey Sayıları	≤5	163	54.33	5.79
	6-10	125	41.67	
	≥11	12	4.00	
Çocuk Sayıları	≤2	107	35.67	3
	3-5	177	59.00	
	≥6	16	5.33	

Kooperatiflerle yapılan çalışmada kadın ortakların %43.67’sinin lise mezunu, %20.00’sinin ortaokul mezunu, %16.67’sinin ilkokul mezunu, %9.00’unun okur-yazar

olduğu, %6.67'sinin ön lisans mezunu, %3'ünün okur-yazar olmadığı ve %1'inin ise lisans ve lisans üstü mezunu olduğu tespit edilmiştir. Kooperatif ortağı kadınların ailelerinde %54.33'ünün 5 ve altı, %41.67'si 6-10 ve %4'ünün 11 ve üstü birey sayıları olduğu, ortalamasının ise 5.79 olduğu saptanmıştır. Kooperatif ortağı olan kadınların %59'unun 3-5, %35.67'sinin 2 ve daha az, %5.33'ünün ise 6 ve daha fazla çocuğa sahip olduğu, çocuk sayılarının ortalamasının ise 3 olduğu tespit edilmiştir.

Kadın ortakların %92'si kırdaki, %8'i ise kentte ikamet ettikleri tespit edilmiştir (Çizelge 2). Doğan ve Atabay (3) Bursa ilinde faaliyet gösteren kadın kooperatiflerinde yaptıkları çalışmalarında kadın ortakların %63.44'ünün ilçede, %18.28'inin ilçe merkezinde ve %18.28'inin il merkezinde ikamet ettiğini belirlemişlerdir.

Çizelge 2. Kadın ortakların ikamet ettikleri yer bilgisi

İkamet Yeri	Frekans	%
Kır	276	92.00
Kent	24	8.00
Toplam	300	100.00

Kooperatif ortağı olan kadınların %48.33'ünün sosyal güvencesi yok iken %25'i SSK'lı, %19'u Bağkur'lu, %6'sının Yeşil Kart'lı ve %1.67'sinin Emekli Sandığına bağlı olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 3). Çay (4) Aksaray ilinde yaptığı çalışmasında kooperatif ortaklarının sosyal güvence durumunu incelediğinde %54'inin Bağkur'lu, %40'ının SSK'lı, %2'sinin Emekli Sandığına bağlı iken %4'ünün herhangi bir sağlık güvencesi olmadığını belirlemiştir.

Çizelge 3. Kadın ortakların sosyal güvence durumları

Sosyal Güvence Durumu	Frekans	%
SSK	75	25.00
Bağkur	57	19.00
Yeşil Kart	18	6.00
Emekli Sandığı	5	1.67
Yok	145	48.33
Toplam	300	100.00

Kadın ortakların %27'si tarım kredi kooperatifine, %2'si tarım satış kooperatifine ortak oldukları; %26.67'si ziraat odasına, %19.67'si damızlık sığır yetiştiricileri birliğine, %10'u bal üreticileri birliğine, %3.33'ü arı üreticileri birliğine, %2.67'si damızlık koyun keçi yetiştiricileri birliğine üye oldukları tespit edilmiştir (Çizelge 4). Everest (5) Balıkesir ilindeki araştırma bölgesinde yaptığı çalışmasında çiftçileri tarımsal örgütlenmelere üyelik oranlarının ziraat odasına %97, tarımsal kalkınma kooperatiflerine %42, tarım satış kooperatiflerine %31, üretici birliklerine %13 ve yetiştirici birliklerine %15 olarak belirlemiştir.

Çizelge 4. Kadın ortakların tarımsal örgütlenmelere ortaklık/üyelik durumları*

Tarımsal Örgütler		Frekans	%
Tarım Kredi Kooperatifi	Ortak	81	27.00
Tarım Satış Kooperatifi	Ortak	6	2.00
Ziraat Odası	Üye	80	26.67
Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği	Üye	59	19.67
Bal Üreticileri Birliği	Üye	30	10.00
Arı Üreticileri Birliği	Üye	10	3.33
Damızlık Koyun Keçi Yetiştiricileri Birliği	Üye	8	2.67

*Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

3.2. Kadınların Kooperatif-Ortak İlişkileri

Kadın ortakların kooperatiflere ortak olma fikirlerine sahip olma şekilleri incelenmiş olup %50.33'ünün aileden biri tavsiyesiyle, %42.67'sinin komşu/arkadaş tavsiyesiyle, %7'sinin ise kendisinin kararıyla olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 5).

Çizelge 5. Kadın ortakların kooperatife ortak olma fikrine sahip olma şekli

	Frekans	%
Aileden Biri Tavsiyesiyle	151	50.33
Komşu/Arkadaş Tavsiyesiyle	128	42.67
Kendim	21	7.00
Toplam	300	100.00

Kadın ortakların kooperatiflere ortak olma nedenleri incelendiğinde %72'sinin "Tarımla ilgili yeni gelişmeleri öğrenebilmek" olduğu, %54.67'sinin "Düzenlenen eğitim, seminer, teknik gezi vb. faaliyetlere katılabilmek" olduğu, %54'ünün "Ucuz ve kaliteli girdi sağlayabilmek" olduğu, %48.67'sinin "Tüketim maddeleri temin edebilmek" olduğu, %44.33'ünün "Ürünleri yüksek fiyattan satabilmek" olduğu, %43.67'sinin "Teknik bilgi desteği sağlayabilmek" olduğu, %42.33'ünün "Ürünleri kolay pazarlayabilmek" olduğu, %35'inin "Ortak tarımsal makine ekipmanlardan faydalanabilmek" olduğu ve %4'ünün "Uygun şartlarda kredi sağlayabilmek" olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 6).

Çizelge 6. Kadın ortakların kooperatife ortak olma nedenleri

Önermeler	Frekans	%
Tarımla ilgili yeni gelişmeleri öğrenebilmek	216	72.00
Düzenlenen eğitim, seminer, teknik gezi vb. faaliyetlere katılabilmek	164	54.67
Ucuz ve kaliteli girdi sağlayabilmek	162	54.00
Tüketim maddeleri temin edebilmek	146	48.67
Ürünleri yüksek fiyattan satabilmek	133	44.33
Teknik bilgi desteği sağlayabilmek	131	43.67
Ürünleri kolay pazarlayabilmek	127	42.33
Ortak tarımsal makine ekipmanlardan faydalanabilmek	105	35.00
Uygun şartlarda kredi sağlayabilmek	12	4.00

Doğan ve Atabay (3) Bursa ilinde yaptıkları çalışmalarında kadınların kooperatife ortak olma nedenlerini %37.63'ünün "İnsanlarla iletişim", %21.51'inin "Ekonomik olarak bağımsızlık", %19.35'inin "Aile ihtiyacını karşılamak", %18.28'inin "Para kazanmak" ve %3.23'ünün ise "İş yaşamına katılmak" olduğunu belirlemişlerdir.

Kadınların %68'i ormancılık kooperatifine, %13.33'ü sulama kooperatifine, %12'si hayvancılık kooperatifine, %5.67'si bitkisel üretim kooperatifine ve %1'inin de su ürünleri faaliyeti gösteren kooperatiflere ortak olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 7). Kılıç (6) Samsun ilindeki tarımsal kalkınma kooperatiflerinde yapmış olduğu çalışmada incelediği kooperatiflerin faaliyet türünün %77.7'sinin hayvancılık ve %22.3'ünün bitkisel üretim olduğunu belirlemiştir.

Çizelge 7. Kadınların ortağı olduğu kooperatifin faaliyet türü

Kooperatif Faaliyet Türü	Frekans	%
Ormancılık	204	68.00
Sulama	40	13.33
Hayvancılık	36	12.00
Bitkisel	17	5.67
Su Ürünleri	3	1.00
Toplam	300	100.00

Kadın ortakların %81'inin tarım ile uğraşarak gelir elde ettikleri, %19'unun ise tarımdan gelir sağlamadıkları tespit edilmiştir (Çizelge 8). Serinikli (7) kırsal alanda yaşayan kadınlarla yapmış olduğu çalışmada %47.8'inin tarımsal faaliyetlerle uğraşarak gelir elde ettiğini belirlemiştir.

Çizelge 8. Kadın ortakların tarım ile uğraşarak gelir elde etme durumları

	Frekans	%
Tarımdan gelir sağlıyorum	243	81.00
Tarımdan gelir sağlamıyorum	57	19.00
Toplam	300	100.00

Kadın ortakların %63.67'si ortağı olduğu kooperatiflerden gelir elde ederken %36.33'ü kooperatiften gelir elde etmediği tespit edilmiştir (Çizelge 9). Başaran ve Irmak (8) Zonguldak ili Devrek ilçesinde kadın ortaklarla yapmış oldukları çalışmalarında %28'inin kooperatiften gelir elde ettiklerini belirlemişlerdir.

Çizelge 9. Kadın ortakların kooperatiften gelir elde etme durumları

	Frekans	%
Evet	191	63.67
Hayır	109	36.33
Toplam	300	100.00

Kadın ortakların %67'si ortağı olduğu kooperatiflerde ormancılık faaliyetlerinden, %13.33'ü sulama faaliyetlerinden, %12'si hayvansal üretim faaliyetlerinden, %8'i bitkisel üretim faaliyetlerinden, %1'i su ürünleri faaliyetlerinden gelir elde ettikleri; diğer faaliyetlerden ise gelir elde etmedikleri tespit edilmiştir (Çizelge 10).

Çizelge 10. Kadın ortakların kooperatiften elde ettikleri gelir türleri

Gelir Türleri	Frekans	%
Ormancılık Faaliyetlerinden	201	67.00
Sulama Faaliyetlerinden	40	13.33
Hayvansal Üretim Faaliyetlerinden	36	12.00
Bitkisel Üretim Faaliyetlerinden	24	8.00
Su Ürünleri Faaliyetlerinden	3	1.00
Toplam	300	100.00

Kooperatif ortağı olan kadınların %65'inin fidan dikimi ve bakımı faaliyetinden, %32.33'ünün girdi temini faaliyetinden, %20'sinin ürün satış pazarlama faaliyetinden, %7.33'ünün ortak makine kullanımı faaliyetinden, %6'sının mantar yöresel ürün yetiştiriciliği ile meyve sebze kurutma faaliyetlerinden ve %3.33'ünün ise yöresel ürün yetiştiriciliği faaliyetlerinden faydalandığı tespit edilmiştir (Çizelge 11).

Çizelge 11. Kadın ortakların tarımsal faaliyetlerinde kooperatiften faydalanma şekli

Kooperatiften Faydalanma Durumu	Frekans	%
Fidan dikimi ve bakımı	195	65.00
Girdi temini	97	32.33
Ürün satış pazarlama	60	20.00
Ortak makine kullanımı	22	7.33
Mantar, yöresel ürün yetiştiriciliği ile meyve sebze kurutma	18	6.00
Yöresel ürün yetiştiriciliği	10	3.33
Toplam	300	100.00

Tarımsal kalkınma kooperatiflerindeki kadın ortakların %58.67'sinin tarım dışı gelir elde etmedikleri, %41.33'ünün ise gelir elde ettikleri tespit edilmiştir (Çizelge 12). Yılmaz vd. (9) Tekirdağ ilinde yaptıkları çalışmalarında kadınların %21.56'sinin tarım dışı bir işte çalışarak gelir elde ettiklerini belirlemişlerdir.

Çizelge 12. Kadın ortakların tarım dışı gelir durumları

Tarım Dışı Gelir Durumu	Frekans	%
Gelir elde etmiyorum	176	58.67
Gelir elde ediyorum	124	41.33
Toplam	300	100.00

Kadın ortakların %75'inin kooperatif faaliyetlerinde görev aldığı, %25'i görev almadığı tespit edilmiştir. Şahin vd. (10) yaptıkları çalışmalarında kooperatif ortaklarının %65.3'ünün kooperatif faaliyetlerine katıldığını, %34.7'sinin ise katılmadığını belirlemişlerdir. Kadın ortakların %57.33'ü kooperatifte söz hakkı olduğu düşüncesindeyken %42.67'si ise söz hakkı olmadığı düşüncesinde olduğu belirlenmiştir. Kooperatif ortağı olan kadınların %32'si kooperatif yönetiminde yer almak isterken %68'inin istememekte olduğu tespit edilmiştir. Kadınların %76'sının ortak oldukları kooperatiflerde gerçekleşen eğitim faaliyetlerine katıldıkları, %24'ünün ise katılmadıkları tespit edilmiştir. Kadın ortakların %87.33'ünün kooperatif toplantılarına katıldığı, %12.67'sinin ise katılmadığı saptanmıştır (Çizelge 13). Alçiçek ve Karlı (11) Burdur ilinde tarımsal kalkınma kooperatiflerinde yaptıkları çalışmada ortakların %49.62'sinin kooperatif toplantılarına katıldığını, %50.38'inin ise katılmadığını belirlemişlerdir.

Çizelge 13. Kadın ortakların kooperatif yönetim ve faaliyetlerine katılma durumu

		Frekans	%
Kadın ortakların kooperatif faaliyetlerinde görev alma durumları	Görev alırım	225	75.00
	Görev almam	75	25.00
Kadın ortakların kooperatifte söz haklarının olma düşüncesi durumu	Evet	172	57.33
	Hayır	128	42.67
Kadın ortakların kooperatif yönetiminde yer almayı isteme durumları	Evet	96	32.00
	Hayır	204	68.00
Kadınların ortak oldukları kooperatiflerde gerçekleşen eğitim faaliyetlerine katılma durumları	Evet	228	76.00
	Hayır	72	24.00
Kadın ortakların kooperatif toplantılarına katılma durumları	Evet	262	87.33
	Hayır	38	12.67

Kadın ortakların %59'unun kooperatiften girdi satın almakta, %41'inin ise almamakta olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 14).

Çizelge 1. Kadın ortakların kooperatiften girdi satın alma durumları

Girdi Satın Alma Durumu	Frekans	%
Evet	177	59.00
Hayır	123	41.00
Toplam	300	100.00

Kooperatiften girdi satın alan kadın ortakların; %68.93'ünün orman ürünleri, %19.77'sinin tüketim mamulleri, %12.43'ünün yem, %6.21'inin su temini, %6.21'inin sulama ekipmanları, %1.69'unun su ürünleri, %1.69'unun tarımsal ilaç, %1.69'unun yakıt-yag, %1.13'ünün tohum ve %1.13'ünün kimyasal gübre satın aldıkları tespit edilmiştir (Çizelge 15).

Çizelge 15. Kadın ortakların kooperatiften satın aldığı girdi türleri*

Satın Alınan Girdi Türleri	Frekans	%
Orman ürünleri	122	68.93
Tüketim mamulleri	35	19.77
Yem	22	12.43
Su temini	11	6.21
Sulama ekipmanları	11	6.21
Su ürünleri	3	1.69
Tarımsal ilaç	3	1.69
Yakıt-yag	3	1.69
Tohum	2	1.13
Kimyasal gübre	2	1.13

*Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Kadınların ortağı olduğu kooperatifin ürettikleri ürünleri; %80'i yerel pazarda, %40.33'ü tüccara, %12.67'si başka bir kooperatife ve %8.33'ü dijital pazarda sattığı tespit edilmiştir (Çizelge 68). Alçiçek (12) Burdur ilinde yaptığı çalışmada kooperatiflerin %37.65'inin ürettikleri ürünleri başka bir kooperatife, %37.65'inin tüccara, %12.55'inin yerel pazara ve %12.15'inin diğer olarak adlandırılan özel sektöre sattığını belirlemiştir.

Çizelge 16. Kadınların ortağı olduğu kooperatifin ürettikleri ürünleri sattıkları kanallar*

Ürün Satış Kanalları	Frekans	%
Yerel Pazar	240	80.00
Tüccar	121	40.33
Başka Bir Kooperatif	38	12.67
Dijital Pazar	25	8.33

*Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

4. Sonuç ve Öneriler

Kahramanmaraş ilindeki tarımsal kalkınma kooperatiflerinde kadın ortakların kooperatif-ortak ilişkileri üzerine yapılan bu çalışma, kadınların kooperatif faaliyetlerine katılım düzeyleri, karşılaştıkları sorunlar ve kooperatiflerin kadınlar üzerindeki etkileri hakkında önemli sonuçlar ortaya koymuştur.

Kadınların tarımsal kalkınma kooperatiflerindeki faaliyetlere katılımları, genellikle ekonomik kazanç, sosyal çevre oluşturma ve aile ekonomisine katkı sağlama durumlarına bağlıdır. Ancak kadınlar genellikle karar alma mekanizmalarında düşük motivasyon oranına sahiptir.

Kadın ortakların büyük bir kısmı kooperatif tanımı, kooperatif ilkeleri, kooperatifçilik ve hakları konusunda yeterli bilgiye sahiptir. Bu durum kooperatifte kadınların aktif rol aldığını göstermektedir. Fakat toplumdaki yerleşik kültürel normlar ve geleneksel cinsiyet rolleri kadınların kooperatiflerde daha aktif olmalarını sınırlandırmaktadır. Aile içindeki

sorumluluklar ve eşlerin aile içindeki liderlik pozisyonlarına eğilimleri de önemli bir bariyer olarak kadınların önlerine çıkmaktadır.

Kooperatif ortaklığı, kadınların gelir elde etmelerine, aile ekonomisine katkıda bulunmalarına ve kendi finansal bağımsızlıklarını kazanmalarına olanak sağlamaktadır. Ancak bu katkının sürdürülebilir olması için daha sistematik desteklemeler gerekmektedir.

Kadınların kooperatiflerdeki ortaklıkları yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda sosyal bir katkı olarak da işlev görmektedir. Kadınlar, kooperatifte gerçekleşen faaliyetler sayesinde geleneksel imce olgusunu dayanışmaya çevirmekte, toplumsal izolasyonu aşmakta, sosyal çevrelerini genişletmektedirler.

Çalışmada kooperatiflerde liderlik pozisyonunda bulunan kadınların, topluluk içinde daha aktif roller üstlendiği ve diğer kadınlara örnek olma eğiliminde oldukları gözlemlenmiştir. Ancak, liderlik rollerine erişimde cinsiyet temelli engellerin günümüzde hâlâ devam ettiği görülmektedir.

Kadınların kooperatiflerde aktif rol alması, bölgesel kalkınmaya doğrudan etki etmektedir. Kadınların bireysel olarak gerçekleştirdiği üretimleri tek bir çatıda toplayarak kooperatiflerde üretim süreçlerine katmaları yerel ve ulusal ekonomiyi canlandırarak tarımda daha sürdürülebilir bir yapı oluşturulmasına katkı sağlamaktadırlar.

Kadınların kooperatiflerde yönetim süreçlerine katılımları, kooperatiflerin daha adil, kapsayıcı ve yenilikçi kararlar almasına imkân sağlamaktadır. Bu durum kooperatiflerde yalnızca kadınların değil, tüm ortakların yararlanmasına yönelik politikaların geliştirilmesine zemin oluşturmaktadır.

Kadın ortaklara yönelik kooperatifçilik, finansal yönetim, girişimcilik, kadın ve ortak hakları konularında eğitim programları düzenlenmelidir. Bu eğitimler sayesinde kadınlar kooperatif içindeki etkinliklerini artırarak, karar alma mekanizmalarına daha fazla katılımları sağlanacaktır.

Kooperatif yönetimlerinde kadınların liderlik pozisyonlarına gelmelerini desteklemek için mentorluk ve rehberlik programları oluşturulmalıdır.

Kadınların tarımsal üretim süreçlerine katılımını artırmak ve kooperatiflerdeki pozisyonlarını güçlendirmek amacıyla mikro kredi, hibe ve düşük faizli kredi gibi finansal destekler sağlanmalıdır. Bu kapsamda kadın girişimciliğini teşvik eden projeler önem taşımaktadır.

Teşekkür

Bu çalışma Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimince desteklenmiştir. Proje Numarası: 2024/2-9 YLS.

Kaynaklar

- [1] Topaloğlu, M., (2021). Kooperatiflerin genel ilkeleri ve kuruluşu. Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 18(2), 645-665.
- [2] Karatekin, T., Gülçubuk, B., (2018). Kooperatifçilikte zoru başaran kadınlar. Türk Tarım ve Orman Dergisi, Kasım-Aralık 2018.
- [3] Doğan, H.G., Atabay, A.A., (2022). Tarımsal kalkınma kooperatifleri ve kadın ortaklar etkileşimi Bursa ili örneği. Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi, 11(2), 219-235.

- [4] Çay, Z., (2017). Aksaray ilinde tarım kooperatifleri üyelerinin sorunları ve çözüm önerileri. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Konya. 111s.
- [5] Everest, B., (2009). Tarımsal ürünlerin pazarlanmasında çiftçi örgütlerinin rolü ve önemi Çanakkale tarımsal kalkınma kooperatifleri örneği. Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Çanakkale. 76s.
- [6] Kılıç, B., (2011). Samsun ilindeki tarımsal kalkınma kooperatiflerinde ortak kooperatif ilişkilerinin analizi. Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Samsun. 158s.
- [7] Serinikli, N., (2019). Kırsal alandaki mikro kadın girişimcilerin kooperatifleşmeye karşı tutumları agro-turizm kadın kooperatifleri. Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, 14(1), 45-57.
- [8] Başaran, H., Irmak, E., (2022). Devrek'te yerel ürün üretimi ve yerelde kadın girişimciliğinde kooperatiflerin yeri. Ahi Evran Akademi: 3(1), 19-31.
- [9] Yılmaz, E., Özdemir, G., Oraman, Y., Unakıtan, G., Konyalı, S., (2019). Tarımsal üretimde kadınların karar alma süreçlerine katılımı ve kooperatiflerden beklentileri. Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi, 16 (1), 71-81.
- [10] Şahin, A., Cankurt, M., Günden, C., Miran, B., Meral, Y., (2013). Türkiye'de kooperatiflere ortak olmada ve kooperatif başarısında etkili faktörlerin analizi. Akademik Ziraat Dergisi, 2(1), 23-34.
- [11] Alçıçek, G., Karlı, B., (2016). Burdur ilinde tarımsal kooperatiflerde kooperatif ortak ilişkilerinin değerlendirilmesi. Mustafa Kemal Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 21(1), 83-91.
- [12] Alçıçek, G., (2016). Burdur ilinde tarımsal kooperatiflerde kooperatif ortak ilişkilerinin değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Isparta. 141s.